

Funerary Epitaphs of the Duke of Devonshire.

ИЗДАНИЕ 1-е. СПб. 1843

69-9500

Մեքսիկական , 14 Վեկտորիա :

— Եւ պարգեւայի վերջին լուրերը կը ծանուցանեն թէ աս երկրի նոր իշխանին ընտրութիւնը ղեկոտմէ բեր 21 ին պիտի ըլլայ : ու Բ. Վարան գործակալը Սամֆէդ հեֆէնտին Պուքրէշ պիտի կենայ ինչչան որ նոր իշխանին հրովարտակր ընդունի :

—Քանի մը օր է որ խիստ դեշ օդեր կընէ հոս ,
չատ ժամանակ կայ որ ասոր պէս եղած չունէր . տե՛
ղատարա՛յք անձրեւ (սաղանախ) շարունակ փոթորիկ

Յար տ' Ալեքսանդրի իսկած օրագիրը սկսաւ հրատարակել և ասիկայ ետքը պիտի շարունակի ամիսը երկու անգամ:

ԿԻՐԱԿԻՒՆՈՐ

Լինհար է որ կարող ըլլայ մէկը խելք հասցնել անգ-
ղիական պատերազմական նաւի մը մէջ եղած մարբու-
թեանը , թէ որ տեսած չէ նէ : Լրբայական պալատի մը
սալայատակը՝ նաւին դստիկոններէն աւելի ձերմակ չեն
և ոչ պծնասէր կնիկան մը ներքին սենեակը՝ հրամանա-

տարին և զօրաց պաշտօնատէրներուն սննանկներէն ,
կը համարձակէնք ըսել , թէ նաւաստիներուն ննջելու ու
հաց ուտելու տեղէն աւելի մաքուր չէ : Գատիկոնեոս
ըուն տախտակամածը (կէօլէրդէ) , թէպէտ ամեն
կըտուացին ու կըբարբիւն , բայց ալ աւելի շուրթօրեւ
ըը : Կիրակի առաւոյ ժամ Խօթին , (ըստ եւրոպացոց)
զօրաց հրամանատարը սուլելով նշան կուտայ . որ իրենց
կախած անկողինները վեր բերեն . ուստի ամեն մարդ
իւր մահիճը կը բերէ զգուշօթեամբ ծալած , ու կը յանձն
նէ պահանջող զինուորներէն մէկուն , որ կարգաւ կըտեւ
ղաւորէ զանոնք նաւին եղերքը , որոնք պատանէի մը
պէս պատերազմի ատենը կըպաշտպանեն զերկը թնդա
նօթի ու հրացանի գնտակներէն : Լաքը կըպատրաստ
տեն ինչ որ հարկաւոր է նէ , պարանկըուն գործա
ծութեանը համար . ու անկէջ ետև նաւաստիները նա
խաճաչիկ կընեն : Ընտանը նաւաստիներուն գլուխը
սուլելով մը հրաման կուտայ որ քննութեան պատրաս
տըլին , ու կիմացընէ անոնց թէ ինչ զգեստ պիտի հագ
նին , եղանակին ու կլիմային համեմատ : () րինակի հա
մար , բարձր ձանով կըպուտայ , “պատրաստ եղիք ժա

ժամը ու թիւ կէսին կրակին լուալ նաւին ուրիշ տեղ-
ւանքն ալ, ու ինչպէս որ պէտք է նէ կարգի կրդնեն
ամեն բան : Բարբ աս աշխատութիւնները ժամը տա-
սը անցած պիտի լըննան : Անտանը դստիկոններուն
երկրորդ հրամանատարները և ամեն պահանջները
կիմացընեն մեծերուն թէ ամեն բան պատրաստ է, և
ասոնք ալ առաջին տեղակալին : Աս պաշտօնատէրը ու-
րուն յանձնւած է նաւին ամեն հօրը, նաւապետին
իմացընէին առաջ կրպտրտի մէկ անգամ ամեն տեղ
ինքնին ստուգելու համար : Ատրը պահանջորդ պաշտօ-
նատէրը հրաման կուտայ որ թմբուկ զարնեն, որպէս
զի զօրքերը հաւաքին մէկ տեղ ու երկու կարգ բաժնը-
ւին նաւուն վրայ : Ամեն խումբի գլուխ մէկ տեղակալ
և մէկ փոքր պաշտօնատէր մը կրկայնի տղէկ հագւած
առաջինը կրքնեն զօրու թեմամբ ամեն ալ, ու թէ որ
մէկուն միայն ճարտի կամ ձիւթի (խաթարնի) բիծ մը

ԱՐՏԱՒԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԳԼՎԱԴԱՐ

Փարիզ, 6 Վեհաժողովրդ :

Աս օրերս խաղաղական Ուկրաինայի գործերը Վաղարշապատի նախարարական հաստիքի վրա մեր առջին օրը Մ. Տիգրանի Խաչատուրյանի համար 1842 մարտի 1, Մարտի 1-ին կողմնակից լինելու է : Այս աշխարհակալությունը որ յիշեալ ժողովարանին հայրենասեր եռանդովը յաջողեցաւ, շատ օգտակար պիտի ըլլայ Վաղարշապատի նախարարական գործերուն :

Արդէն ծանուցեր ենք Փարիզ հասնելը Վրթին պէյին, որոն յանձնարած է Վ. Մարտի 1-ին Վ. հեմմա Վրթի փաշային խրկած ընծաները դադարեցուց թաղաքին նուիրելու : մնաւ շինք կէս օրին մօտ եօթը հատ արարացի պատուական ձիեր եզլալ տացի ծառաները անոնց սանձէն բռնած, խելլուրի պալատը տարին : Այն օրը կառքով հոն գացին իրենց փառաւոր հաղուսաններովը զարդարւած, Վ. Սեմուէլին Սեօն փաշան օսմանն ան զետեղելու, ու Վրթին պէյը . որոն հետ երկու ուրիշ պաշտօնատերեր ալ կային : Անոնք խելլուրի պալատին պատուոյ դուռը իջան, ու գացին ներքայտան դադարեցուց թաղաքին, որոն բոլոր էին իր օրգիւրը, Վրթի ու Սեմուէլին զուգահեռ : Աս երկու զետեղանները Վ. Սեմուէլին Վրթին ներքայտանցին նախ ծանոթացին շալեր ու անդամանգէ վարդեր, ետքը պալատին դուռը իջաւ թաղաքը, ու ընդունեց ընծայ խրկւած ձիերն ալ, աղէկ մը տքէ անցընելով ու հարցուփորձ ընելով Վրթին պէյին անոնց վրայօր :

ԱՐՏԱՒԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Պատկայի օրադիրները հետեւեալ լուրերը կուտան :

Ասիէց առաջ ըսինք թէ Վ. Մարտի 1-ը զօրավարը սեպտեմբերի 13 ին 4000 զօրով ու թեղաւնոթներով շարքաւոր լըայ. գացեր էր Վրթին

ըլայ, անաշտու թեմար կրպակով : Վրթին (ձերբաշ) ժուռ կուգան ամեն մէկուն անօրոյթները աղէկ մը հասկնալու . ու կըզգուշանան որ չըլլայ թե ախտաւոր մը ըլլայ մէկնին :

Աս քննութիւններէն ետքը նախ հրամանատարը անաշտու սեղանին ընկերութեամբ կըստի ամեն մէկին զինքն ինչպէս օտար նայիլ . ապա միջոցաւ թէ որ մեզ մը վաղելու ըլլայ, ու ինչպէս անգրիցիւր կըսեն թէ որ գնդատեղ (թօփու) մը գետինը կ'իյնայ նէ, կըլըսի : Այս նախ հրամանատարը խոհանոցը (աշխատան) կըթաղայ, ուր տեղ խոհարարը կամ իր օգնականը կ'աթաններուն խափը բանալով կըցուցուն անոնց մարտութիւնը, ու քիչ մը ապուր նաւապատին կընկայացընէ, որ համը նայի : Այս հանոցին զեպի առջեւ զին է հիւանդանոցը, ուր որ պայտելութիւն կըթաղայ հրամանատարը, ու գտնուող հիւանդներուն ինչպէս բնաւ ու ինչ բանի հարկաւորութիւն ունենալին հարցուփորձ կընէ սիրով և քաղցրութեամբ :

Նաւաստիները ու զօրքերը իրենց ծրարին տըլ ցուցունէն ետեւ, քննութեան համար օրիշ բան չի մնար

մէջ, որ բերդ մըն է Վաղարշին 50 մըն հեռու : 17 ին հասաւ խաղաղութիւն քաղաքը ու անմիջապէս յարձակեցաւ անոր վրայ : Ինչնամիտեալ զունդերը որ յաղթելու էին Վրթին ու Վրթին, կերեար թէ տա կողմէն ձգեր գացիլ էին, վասն զի կըսէին թէ խաղաղութիւն քաղաքը զարկած ժամանակին, 14000 պատերազմական զօրք կային : Վաղարշը առին երկու ժամ պատերազմ ընելէն ետքը, բնակիչներէն մեկ մասը սուրէ անցուցին . 500 էն էլ ինչ կնիկ գերի ինկան, որոնց ետքը աղանութիւն տըլին : Բայց քաղաքը երեցին ու իր բերդերը բոլորովին կործանեցին :

Նոյեմբերի 24 ին Վ. Մարտի 1-ը հրամանին տալիս եղած զօրքերը Վաղարշը դարձան ու պատրաստուելու աս քաղաքին մէկ մասը կործանելու : Աս բանին համար զօրավարներուն ունեցած գիտաւորութիւնը յայտնի եղեր էր բոլոր բանակին մէջ :

«Վաղարշին մէկնէյա առաջ, (փօրք զօրավարը զրաւ էր, ուսկից կըհանէր հետեւալ լուրերը) կործանել տըլի վաւառով աս քաղաքը Շաքար Շիւրա՜ ըսած մեծ շուկան, որ (ընկեղեպի թաղաւորութեան ժամանակը շինեցաւ երեւելի Վրթի իւրեանց խանէն, որն որ Վաղարշի խառն բանակի ու մարդաշատ տեղը սեպուած է ու կենդանի Վրթին տա մասին առաւտուրներուն : Անգրիցացի վերջին պաշտօնատարին մարմինը աս շուկային հրապարակը զրաւ նախատեցին . ուստի անոր համար կործանել տըլի որ խաղաղութիւն Վրթիններուն թէ անգրիական պաշտօնատարի մը ցուցուցած անդթութիւններն անպատիւ մնալու չէ» :

Հոկտեմբերի 6 ին Վրթինով Վաղարշը բանակը ճամբան միայն քանի մը թշնամիներէ ընդդիմութիւն կընելով, ու ամեն տեղ ճամբուն վրայ իրենց զօրութիւնը բանեցուցին, անինայ կործանելով աս կողմի զխաւորներուն բերդերը : Փիւղէ՜ Վրթին ու շատ բնակիչներ անգրիական բանակին հետէն կերթային անիշխանութենէն ու խաղաղութիւններէն փախչելով որոնց տեսարան պիտի ըլլայ Վաղարշը որ այլեայլ կողմնականներուն ձեռք ինկած է, ուրոնք կըջանան տիրելու անոր :

9 ին առաջին գունդը փօրք զօրավարին հրամանին տակը, Վրթինով Վաղարշը հասաւ . 12 ին Վրթին զօրութիւնը գունդին հետ մէկ կ'ըլլաւ :

Նախ մէջ, բայց միայն հաց ուտելու սեղանները ու անոնց գործիքները կ'է : Վրթինով Վաղարշը հոգի մէկ տեղ հաց կուտան, որոնց մէկ փոքր տղայ մը կըծառայէ : Վրթինները որ շատ մաքուր կրպակէն, թեղանութիւններուն մէջ տեղն են, որոնց մէկ ծայրը ծրարներով նախ կ'ընդունէ հաստատու են, ու մէկալ ծայրը վեր կըմերցունեն քանի մը չուաններով որ վերի դատիկներէն կ'առնուեն : Փօրքիկ նաւարաններ կամ առանց յեղարանի աթոռներ կըգնեն սեղանին երկու կողմը, ու անոնց վրայ կընտան : Վրթին մէկ սեղանի վրայ փայտեղէն սեօթ մը կայ տպուրի համար, ջրի աման մը, ու մէկ ձրաղ մը որ կըմաւեն հրամանատարին պայտելութեան տակը : Աս երկու կարգ թեղանութիւնները մէջ տեղի սեղանները ու վրայի վառած ձրաղները, հետաքրքրական բան մը կըլըսան, տեսնալու արժանի :

Ասանց երկարօրէն պատմելու ամեն բան, որ կարգացողներուն շատը չեն կրնար հասկնալու, բաւական է ըսել թէ չի մնար մէկ խորշ մը նաւուն մէջ, որ հրամանատարը աղէկ չանցունէ :

Այս երկար ու զգուշաւոր քննութիւնները լրջնա-

Վրթինով Վաղարշը շինեալ է Վաղարշի ու փեսայի մէջ տեղը տեղաւորուող ու պատրաստ ձորի մը մէջ : Աս քաղաքը ծովէն 2000 տոք բարձր է, ու 3000 տոք Վաղարշին ցած : Վրթին զօրավարին է ու տաւոր հաղարի չափ բնակիչ ու ամրոցով մը շրջապատած էր, երկու մըն տարածութիւնով : Ասանց ընդդիմութեան տիրեր էր ամրոցը Վաղարշ Վաղարշի 1841, կըրճեւէն անցնէին ետքը :

Հոկտեմբեր 13, աս քաղաքին պատմէններուն տակը փորած ըլլալով կործանեցան, ու տունները կրակի տալով ըստ մեծի մասին միւսի դարձան :

15 ին առաւելու գէմ լանակին առջի հատուածը Վաղարշի վրայ գնաց :

23 ին Վրթին Վրթին բերդը որ կըրճեւէն կը հրամայէր ու անցած տարիներէն Վրթին խառն զօրաւոր դունդ մը կար Վրթին : Բոլորովին կործանեցաւ :

Բանակը ետ քաշելու վերջին օրերը քիչ մը նէ զընթիւն քաշեց ու հարկը հոգին չափ մարդիկ կըսանցուց բարձր բլուրներէն զգուշութիւն չընելուն համար :

24 ին բանակը բոլոր կըրճեւէն անցեր էր ու զաշտերուն մէջն էր :

Վրթինով լրջնացան Վրթիններուն հետ եղած բոլոր կապակցութիւնները :

ԱՐՏԱՒԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Չիւստիա, 1 Հոկտեմբեր :

Նոր տարւան առջի օրը ըլլալով այսօր, պարտը կըստինք մեզի մատնական բարեմաղթութիւններ ընել մեր յարգի ընթերցողներուն . խնդրելով վրթին Վրթիններուն անոնց և բոլոր աղբիւր համար ցանկալի բարեբաղդութիւն և ամեն կերպ բարի յաջողութիւն :

Չորեքշաբթի իրիկան գէմ քաղաքի ստրոյններուն թեղանութիւնները յայտնեցին հասարակութեան խաղաղան Պայրամին տեսնալութիւնը :

Երեկ չէ առջի օրը երկու պատերազմական շրջանային աղուր ֆրէկաթներ Վրթիններէն գտնով մեր նաւահանգիստը երկաթ նետեցին :

Էն ետքը երբ որ հրամանատարը վերի դատիկներ կըլըսէ, կըսէ առաջին տեղակալին որն որ բնաւ իր քովէն չի հեռանար, «Վարան» հիմակ երկար մը աղօթք ընելը» :

Վրթին ետեւի կողմը (զը) աղօթքի տեղն է, ու զեկալարին առջեւ կողմացողին արիւր ամպիկոնի տեղ կըբանեցընեն . կըծածկեն զան նրբանիւթ պատառէ շինած զրօշակով մը, ու անոր առջեւ տըլ նամանակէս զրօշակով ծածկուած ծուրը գնելու տեղ մը կըպատրաստեն : Ինչ որ նաւուն մէջ մատրանապէս չըլլայ, հրամանատարը կըկատարէ անոր պաշտօնը : Հրամանատարին ու պաշտօնատերներուն սենեակներէն աթոռներ կըբերեն, մեծերուն համար . բայց նաւատիրները կընտան անյեղարան աթոռներու, թեղանութիւն սայլերուն կամ անուորդին (պօշտուրդատին) փայտերուն վրայ : ամենն ալ խորին լուր թեման մէջ ու վայելուչ պարկեշտութեամբ : Վրթիններէն մէջ վրան (գէնդէ) մը կըբանան նաւուն այն մասին վրայ . թէ որ անձրեւ գայ կամ սաստիկ քամի ըլլայ նէ, նաւուն խիւղ տակը կընեն իրենց աղօթքը : Երբոր նաւուն մէջ աստուածացին

Յօժարածիտ սրտիւ կրօնութեանը Սիւնեաց (Նիկի) թուականը ստորագրող յարգելիքուն մէկ մասը յիշատակելու այս անգամ, որոնք հետեւեալ սրտին ներքին են :

Ստեփան Վալֆայօֆ	10	բաժին
Յովհաննէս Կուսմարեան	5	"
Ստեփան Պալատանեան	5	"
Ղուկաս Գրիգորեան	3	"
Ստեփան Լեւոնեան և որդիք	5	"
Մանաս Գրիգորեան	5	"
Յովհաննէս Կուսմարեան	3	"
Յովհաննէս Տիւրքեան	6	"
Որդիք Գասարի Պալատարեան	5	"
Ռուբէն Լեւոնեան Գալաթեան	3	"

բաժին 50

Գերապետիւ Ստեփան Երբ		
Լալիսկոյ Գ. Սիւնեայ	1	"
Տէր Գալուստ	1	"
Տէր Գասար	1	"
Յակոբ Տէրեան	5	"
Կարապետ Ս. Լեւոնեան	3	"
Կիրակոս Ե. Լեւոնեան	4	"
Կարապետ Լեւոնեան Լայրա		
Ախտանայ	1	"
Եղբարք Կապուրեան	2	"
Յարութիւն Սիւնեան	1	"
Գրիգոր Երազմեան	1	"
Յովհաննէս Վալատարեան	1	"
Մկրտիչ և Յարութիւն Բա		
Րուսեան	2	"
Ստեփան Ե. Զեյնեան	2	"
Եղբարք Սուքիսեան	2	"
Գեորգ և Գրիգոր Եղբարք		
Լեւոնեան	2	"
Լեւոնեան Ս. Սարգսեան	1	"
Կարապետ Ս. Եղբարեան	1	"
Նիկողոս Յակոբեան զերծակ	1	"
Գալաթի Գասարեան	1	"
Մանկի Տէր Կարապետեան	1	"
Սարգիս Մարգարով	1	"
Ստեփան Պարսիկապետեան	1	"

բաժին 86

պաշտօնը կրկին, նոյն ատենը գրօշակ մը կը քաշէն, որ կը նշանակէ թէ աղօթքի ժամանակ է. որիչ նաւերն ալ այս գրօշակին պատիւը կը պահեն, ու ամենեւին նշան մը չեն քաշեր անոնց :

Նախ մէջ գտնուողները միշտ օրհասարակին հաց կուտեն, ու ետքը կը սկսին բանիլ, կամ նախն չուանները գործածելու կը թուծին կընեն. բայց կիրակի օրը թող կուտան ինչպէս ժամը չորս կէս օրէն ետեւ, կարգաւ կամ ուղածնուն պէն զբօսանալ. միայն թէ հըրաման չի կայ որ խաղ մը խաղան, կամ աղաղակ հանելով զբօսանան. ինչպէս որ Նիկողոսի բոլոր քաղաքներուն մէջ ալ արգիւրած է աս բանը : Կիրակի օր կէս օրէն ետեւ, անդադական նաւի մէջ ամենեւին ձայն մը չի լսուիր հասարակ օրվան պէս. նաւաստիները ու զօրքերը մէկ տեղ կը ժողովուին ու հանդարտութեամբ կը խօսակցին. ոմանք ժուռ կուգան նաւին վրայ, ոմանք կը բնանան : Եւ օրվան լուծութիւնը ու հանգստութիւնը ուրիշ օրերուն անդադար աշխատութեանցը հակառակն է : Ժամը չորս ու կէսին սուրբութիւն սուր ձայնէն, որ իրիկան հաց ուտելու ժամանակը կ'իմացունէ, քնացող-

Վարի գումարը	86	
Սարգիս Նիկողոսեան	1	"
Յովհաննէս Գալաթիեան յիշ		
տեմիշ	1	"

Թրեստու ստորագրող աղաներ :

Պետրոս Կուսմարեան	15	"
Երազմ Եղբարեան	8	"
Ստեփան Եղբարեան	8	"
Գրիգոր Երեմեան	8	"
Յակոբ Սարգսեան, Սիւնեան	4	"
Լեւոնեան Ստեփան		
Լեւոնեան Լեւոնեան	11	"
Խաչիկ Մկրտչեան, Պալատար	2	"
Բաղա Բեկլարեան, Գալաթի	1	"

Կրտսեանց և սրբապետի ստորագրող աղաները

Լեւոնեան տունը Տատանայ	20	"
Սիւնեայ ամիրայ Սիւնեան	10	"
Պալատար ամիրայ Գասարեան	5	"
Գալաթի Կիրակեան	5	"
Սարգիս Բալատարեան	5	"
Գալաթի Սաւաթեան	5	"
Լեւոնեան Ե. Սաւաթեան	2	"
Նիկողոս Լեւոնեան	1	"
Գեորգ Գեղամարեան	1	"
Սահակ Գեղամարեան	1	"

Կեսարիա

Կարապետ Սիւնեայեան	2	"
Նշան Բաղդեան	2	"
Պետրոս Նիկեյեան	2	"
Գալուստ Կիրակեան	2	"

բաժին 208

Լեւոնեան կը համարենք մի բաժնի մը նշանակել ան աղագաւոր աղաներուն անունները. որոնք Սիւնեաց Նիկեյեան թուականի ընդհանուր ու բարեկարգ յաւաքողութիւնը տեսնելով, շատերը որ մէկ բաժին զընտրէին, 4-5 բաժին, ուրիշները 5 զընտրէին 10 բաժին բաժին, ոմանք ևս նորէն յօժարածիտ գրեցան : ուստի հայոց ժողովրդեան ու սուրբապետի անունը ու աղագաւորական արժանաւորութիւնը

ները կ'արժեքնան ու ամեն մարդ կը թաղ սեղան կը նշանակէ : Այլ օր արեւը մարը կը մնայ, թմրուկ կը զարնուի ու ամենեւին ալ իրենց պատեհաբար տեղանքը կը գտնուին. անասունը ընդհանրապէս կը բնեն զօրքերուն պարկեշտութիւնը, ու լեւոնեանները աչքէ կ'անցունեն. վասն զի, ասիկա իրենց մեծ պարտաւորութիւնը ըլլալով, կիրակի օր ալ զանց չեն ընել ասանց բաւարար պատճառի : Արեւը աստիճանաբար վրայ օր պատեհած է հրամանատարը, անկողինները վար կ'իջեցնեն, ու կարգի կը դնեն պահանջարկները, որ չորս չորս ժամ հսկեն յաջորդաբար նաւուն վրայ : Եւ ամենով կը լըմնայ ծովային զօրաց կիրակին :

Թարգմանեաց ի գաղղիականէ

Ստեփան Սիւնեան

Եւ յաջակեալս վարժարանիս :

ուսողը տեսնելով յոյսերնիս հաստատ է թէ աս տարի Սիւնեաց Նիկեյեան թուականին բաժնեւորութիւնը մինչեւ \$00 կամ 1000 կը լըլայ, փոխանակ 272 բաժնից որ աւելի տարին ունէր :

Պրանք Գորգի լրագրին մէջ կը խորհանքի :

«Լեւոնեանի ձեռք զարկած մեծ զօրքը շագէ նաւի նաւարկութեանը համար Գանուբի մէջ միշտ առաջ կը լըլայ վրայ է : 1831 ին մէկ նաւ ունէր ընկերութիւնը ու եկամուտը 9000 ֆիօրինի հասաւ 1835 ին 5 նաւ ունէր որոնք 17,727 ձամբորդ ու 38,529 խանթար աղանք տարին, ու 81,380 ֆիօրին շահեցան : 1841 ին նաւերուն թիւը էր 22, ու ձամբորդներուն 170 հազարէն է վերջ. 513,476 խանթար աղանք տարին այլեւայլ տեղեր, ու եկամուտը 74,848 ֆիօրինի հասաւ : Եւ տարւան վերջը եղած շահը 185,716 ֆիօրին էր : Նիկեյեան թուականը արամաղուին է 3,000,000 ֆիօրին. զրեթէ 36 միլիոն զընտրէ :

Ուստի անոնց օրոգիները հետեւեալ ծանօթութիւնները կուտան Սիւնեայի վրայ օր :

«Տանքութիւնը զարկած վերջը ու տանը ու լեւոնեանի սկիզբն էր որ Սիւնեայի ու անոր շրջակայ քաղաքներուն մէջ, զօրքատուներ հաստատուեցան չուխայի, ոստայնանիւթեան (չուխայի), մետաքսի ու բամբակի ձեւագործներու, ապակեղէններու խնդրէններու, յաւաքողութիւնի (Փարֆուրի) ու ետքի զարուս մէջ ալ աս մեծ քաղաքի մօտ երկիրները անթիւ զօրքարաններ շինեցան ամեն տեղ սակ բաներու, որոնք խիստ բարե յաջող եղան 1822 ին երբոր կառավարութիւնը պաշտպանութեան կա նոն մը զընտրէ որ թող տան ու օգնեն ինչ զիւր կամ վարպետութիւն մը հարէ նէ մէկը : Եւ ժամանակէն ի վեր սկսան զօրքատուները ու արուստները տեղերը ծաղիկ մայրաքաղաքին ու սահմանակից կառավարութեան մէջ :

«Լեւոնեանի զարմանալի ճարտարութեան կենդրոն մը եղաւ Մուքա, կառավարութեան օգնութեամբ. 20 տարեկէն ի վեր է զօրքարաններուն թիւը հազարը անցաւ միայն Մուքայի կառավարութեան մէջ, ու անկից ելած աղանքներուն գումարը 40 միլիոն տըրքմէն լըլայի կը հասնէ : Մայրաքաղաքին զօրքատուներուն մէջն ալ 40 հազար չափ մարդիկ կը բանին, որոնք 20 միլիոն տըրքմէն լըլայի տեղի աղանք զուր կը հանեն : Մուքայի մէջ 30,000 բանուր ալ կան, որոնք այլեւայլ արհեստներ կը բանին : Վերջապէս Մուքայի յաջորդութիւնը ան ստիճան հասաւ որ 1812 ին հայրենասիրական պատերազմին կը ստակալի անցքերուն նշանը լըլայ լըլին անհետ եղան : Եւ բաղքի բոլոր բնակիչներուն թիւը 350,000 կը հասնէ :

Լեւոնեանի բնական գիտութեանց (Ֆիզիքս) արքունի վարժարանին վարպետ դիտակազօրծներէն (ախրապիւնճիւ) մէկը նոր խնդրացոյց մը հարեց որ եօթանասունը չորս միլիոն անգամ կը խորհրդեն աստիճանները : Եւ զօրքի միջոցով, որուն ալ պակին 25 ասնդիմէզը տրամադիծ ունի, ձալուին թիւերը ինք մէզը հրկայնութիւն կը ցուցունեն : Շանճին աչքը որ կը սկսէ թէ 750 անկիւն (Փասեղա) կը պարունակէ, անանկ կը խորհրդեն որ ամեն մէկ անկիւնը 40 ասնդիմէզը տրամադիծ կուենան : Մէկ

